

KRZYSZTOF ASZKOWSKI*
JERZY KAŻMIERCZYK**
DAMIAN NOWAK***

AKTYWNOŚĆ UCZNIÓW SZKÓŁ ŚREDNICH W OLIMPIADACH EKONOMICZNYCH JAKO MOTYWATOR PRZEDSIĘBIORCZOŚCI¹

STRESZCZENIE

W artykule poruszona została kwestia wpływu olimpiad ekonomicznych na wiedzę oraz przedsiębiorczość młodzieży. Do analizy tego problemu wykorzystano ankietę przeprowadzoną wśród uczniów lubuskich szkół średnich. Oceniono poziom wiedzy uczniów na tematy ekonomiczne. Analizowano także jakie są oczekiwania uczniów co do studiów oraz przyszłej pracy zawodowej i osiąganey z niej płacy.

SŁOWA KLUCZOWE:

uczniowie, młodzież, olimpiady przedmiotowe, Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej, Olimpiada Przedsiębiorczości, przedsiębiorczość, edukacja

WSTĘP

Problem powiązań między światem wiedzy i biznesu doczekał się już wielu teoretycznych opracowań. Niestety powiązania praktyczne wciąż są za słabe. Możliwości współpracy obu światów nie są aktywnie wykorzystane. Być może pewną zmianę mogą wprowadzić

młodzi ludzie startujący w różnego rodzaju konkursach oraz olimpiadach poświęconych zagadnieniom ekonomicznym. Poznają oni podstawy wiedzy teoretycznej, które w wielu przypadkach będą pogłębiane podczas studiów, a niekiedy także w pracy naukowej. Ponadto, jak pokazują doświadczenia Olimpiady

* Uczeń, Zespół Szkół Ekologicznych im. Unii Europejskiej w Zielonej Górze, laureat XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, finalista V Olimpiady Przedsiębiorczości.

** Mgr, doktorant, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Członek Zarządu, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Oddział w Zielonej Górze, laureat XV Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej.

*** Uczeń, Zespół Szkół Ekonomicznych w Zielonej Górze, finalista XXIII Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej.

¹ Przedsiębiorczość to „zespół cech i zachowań właściwy przede wszystkim przedsiębiorcom; w teorii ekonomii przedsiębiorczość jest bądź swoistą formą pracy, bądź czwartym (obok pracy, ziemi, kapitału) czynnikiem produkcji; główne cechy przedsiębiorczości to: umiejętność dostrzegania potrzeb i doskonalenia pomysłów oraz gotowość do podejmowania ryzyka”, [Encyklopedia PWN, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3963281>].

Przedsiębiorczości i Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej, laureaci i finaliści takich konkursów niejednokrotnie w późniejszym życiu zawodowym osiągają liczne sukcesy zawodowe piastując cenione stanowiska. Zatem tacy młodzi ludzie stanowić mogą ogniwo łączące świat wiedzy ze światem biznesu. Mogą być ambasadorami wiedzy. Z pewnością nie jest to remedium na wskazany problem braku dostatecznej współpracy świata nauki z biznesem, jednak pozwala mieć nadzieję, że wraz z rozwojem młodych ekonomistów, rozwijać się będzie również gospodarka, a w tym również współpraca nauki i biznesu. Tymczasem powszechność kształcenia na poziomie studiów licencjackich i magisterskich oraz kontrowersje na temat jakości edukacji młodych ludzi stanowią tło w analizie przedsiębiorczości młodzieży. Podnosi się m.in. argumenty, że polski system edukacyjny promuje wiedzę odtwórczą [J. Janczyk 2008, s. 187]. W odpowiedzi na powyższe, autorzy chcą zwrócić uwagę na olimpiady ekonomiczne kierowane do uczniów szkół ponadgimnazjalnych jako na „narzędzie” mogące stymulować wiedzę oraz przedsiębiorczość młodzieży. Mimo tego, że jak wskazuje A. Frindt „...ani rodzina, ani szkoła nie są wyznacznikami drogowskazów życiowych młodych ludzi” [A. Frindt 2006, s. 155], autorzy mają zamiar udowodnić tezę, że olimpiady ekonomiczne kreują wiedzę i postawy przedsiębiorcze wśród młodzieży. Zmierając do potwierdzenia postawionej tezy, autorzy przeprowadzili ankiety wśród uczniów lubuskich szkół średnich. Celem artykułu jest zatem analiza i ocena wiedzy uczniów

lubuskich szkół średnich na tematy ekonomiczne oraz określenie jakie są ich plany edukacyjne i zawodowe.

OLIMPIADA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORAZ OLIMPIADA WIEDZY EKONOMICZNEJ JAKO PRZYKŁADY INICJATYW EDUKACYJNYCH

Olimpiada Przedsiębiorczości to jedna z najmłodszych olimpiad przedmiotowych. Pomimo tego, od samego początku cieszy się dużą popularnością. Jej atrakcyjna forma i interdyscyplinarność przyciąga co roku tysiące uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Pierwsza edycja OP odbyła się w roku szkolnym 2005/06, a jedną z przyczyn jej powstania był fakt, że do szkół średnich został wprowadzony nowy przedmiot – przedsiębiorczość. Pierwsza edycja Olimpiady spotkała się z dużym zainteresowaniem ze strony uczniów i nauczycieli. Uczestniczyło w niej przeszło 14 tys. zawodników z prawie 730 szkół. Kolejne edycje OP przyciągały coraz więcej uczestników. W roku szkolnym 2009/10 wystartowało w niej aż 21 tys. zawodników. Tematyka Olimpiady jest bardzo szeroka, dodatkowo każdego roku uczestnicy mierzą się z innym, aktualnym tematem wiodącym.

OP, podobnie jak inne konkursy olimpijskie składa się z trzech etapów: szkolnego, okręgowego oraz centralnego. Do etapu okręgowego dostaje się około 1.250 uczniów z całej Polski (podzielonych na 5 okręgów), a do etapu centralnego 50 najlepszych uczestników. Konkurencja wśród uczniów startujących w OP jest duża, jednak dzięki niej uczniowie są zmotywowani do zdo-

bywania wiedzy i pilnych przygotowań. Spośród finałowej pięćdziesiątki wyłanianych jest 25 finalistów i 25 laureatów Olimpiady. Poza atrakcyjnymi nagrodami rzeczowymi i pieniężnymi, uzyskują oni „indeksy” i ułatwienia przy rekrutacji na wiele uczelni w całej Polsce.

Wśród celów OP wymienia się [<http://www.olimpiada.edu.pl/4,program/10>]:

- „uświadomienie młodzieży konieczności zachowywania się w sposób przedsiębiorczy, jeżeli chce ona realizować własne cele w życiu prywatnym i zawodowym,
- rozbudzenie i wzmocnienie wśród młodzieży postaw i zachowań przedsiębiorczych,
- doskonalenie u młodych ludzi umiejętności analizy zjawisk zachodzących w gospodarce, w organizacji oraz w życiu prywatnym, mających wpływ na zachowania przedsiębiorcze,
- rozwijanie u młodzieży zdolności myślenia analitycznego i syntetycznego, planowania oraz realizacji przedsięwzięć, rozwiązywania w sposób twórczy problemów, skutecznego komunikowania się, poszukiwania informacji i na ich podstawie podejmowania decyzji, współdziałania w zespole oraz negocjacji,
- tworzenie pozytywnego klimatu wokół działalności biznesowej,
- lepsze przygotowanie młodzieży do wyzwań współczesnego świata, do których należą tendencja do integracji i globalizacji życia społecznego, wzrost roli wiedzy i informacji oraz coraz szybszy postęp naukowo-techniczny,

- zachęcanie młodzieży do studiowania w uczelniach ekonomicznych”.

Wiedza uczestników jest sprawdzana podczas testu, a postawy i zachowania są badane podczas pracy w grupie i prezentacji na jeden z podanych tematów dotyczących hasła przewodniego. Tematyka Olimpiady pokrywa się z podstawą programową nauczania przedsiębiorczości w szkołach ponadgimnazjalnych, jednak część wiedzy wykracza poza tę podstawę i wymaga od ucznia wiele samodzielnej pracy. Olimpiada wymaga także umiejętności logicznego myślenia, własnego formułowania opinii i umiejętności komunikacyjnych. OP jest konkursem, dzięki któremu młodzi ludzie mogą zdobyć wiedzę potrzebną do funkcjonowania we współczesnej gospodarce. Umiejętności nabywane na poszczególnych etapach są przydatne na wielu kierunkach studiów (m.in.: marketing, zarządzanie, ekonomia, prawo, matematyka). Atrakcyjne nagrody pieniężne i rzeczowe sprawiają, że OP pomimo krótkiego stażu jest atrakcyjna dla uczniów z całej Polski.

O ile OP należy do grona najmłodszych olimpiad przedmiotowych, o tyle Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej posiada już 23-letnią tradycję. To jeden z największych konkursów ekonomicznych kierowanych do młodzieży w Polsce. Koncepcja konkursu opiera się na przygotowaniu uczniów szkół średnich do efektywnego działania w gospodarce rynkowej. W dotychczasowych edycjach udział wzięło ponad 220 tys. uczniów. Co roku startuje średnio ponad 11 tys. uczniów.

OWE składa się z trzech etapów: szkolnego, okręgowego oraz centralnego. Na każdym z etapów uczniowie

rozwiązują test ogólnoeconomiczny oraz piszą wypracowanie poświęcone tematowi przewodniemu olimpiady. Na większości etapów uczniowie rozwiązywali także zadanie obliczeniowe. Podczas trzeciego etapu uczniowie podchodzą również do egzaminu ustnego. Komisja OWE w każdej edycji wybiera trzydziestu laureatów. Pozostali uczestnicy zawodów centralnych (70 osób) uzyskują tytuł finalisty. Cele Olimpiady obejmują [*Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej w perspektywie - historia i terażniejszość* 2007, s. 11]:

- pobudzanie i rozwijanie zainteresowań młodzieży problematyką ekonomiczno-społeczną oraz kierunkami rozwoju Polski na tle gospodarki światowej,
- wyłanianie najbardziej utalentowanej młodzieży,
- podnoszenie poziomu nauczania przedmiotów ekonomicznych i pokrewnych,
- propagowanie kultury ekonomicznej i zasad racjonalnego gospodarowania,
- upowszechnianie nowoczesnej wiedzy ekonomicznej.

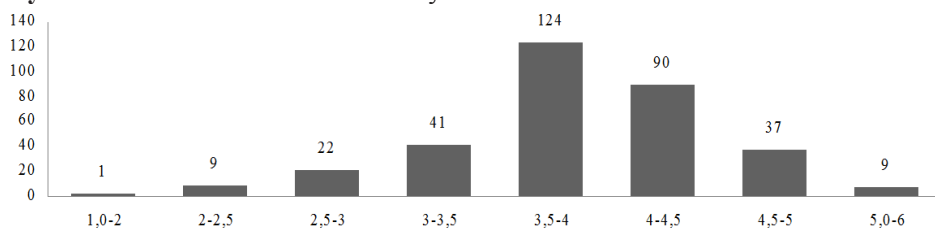
Laureaci i finaliści olimpiady zyskują wiele przywilejów, a wśród nich [http://www.pte.pl/275_nagrody_i_sponsorzy_OWE]: przyjmowani są na wiele wyższych uczelni z pominięciem postępowania rekrutacyjnego, otrzymują nagrody pieniężne, stypendia naukowe, staże i wyjazdy zagraniczne, a także nagrody rzeczowe. OWE jest specyficznym konkursem, gdyż nie wszystkie szkoły uczą przedmiotów ekonomicznych. Uczniowie, którzy nie mają w programie nauczania przedmiotu ekonomia, lub podobnego, przystępując

do OWE wykorzystują wiedzę zdobytą dzięki własnym chęciom, zainteresowaniom, samozaparciu lub dodatkowym zajęciom organizowanym przez szkoły i oddziały Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego – organizatora OWE. Dowodem na powyższe jest fakt, że większość laureatów i finalistów pochodzi z liceów ogólnokształcących.

WIEDZA MŁODZIEŻY

Jedno z pierwszych pytań zadanych uczniom w ankiecie² dotyczyło uzyska-

² Ankietą objęto 382 uczniów lubuskich szkół średnich. W tym, 12 ankiet zostało odrzuconych z analizy ze względu na ich nierzetelność. Ankietę przeprowadzono w maju oraz czerwcu 2010 r. Ankietowano 114 uczniów klas I, 177 uczniów klas II oraz 77 uczniów klas III. 14 osób nie podało klasy. O odpowiedzi proszeni byli uczniowie szkół: LO1 w Zielonej Górze (163 osoby), ZSEK w Zielonej Górze (105), LO2 w Zielonej Górze (87), ZSEK w Międzyrzeczu (8), LO3 w Zielonej Górze (6), SLO w Zielonej Górze (1). Dobór próby był celowy. Ankietowane były całe klasy uczniów uczestniczących w zajęciach z podstaw przedsiębiorczości, uczniowie spotkani w szkole przez ankierów, a także uczniowie startujący w OP lub OWE. Starano się, aby uczniowie nie komunikowali się między sobą podczas wypełniania ankiety. Badania nie można uznać za reprezentatywne dla całej populacji, jednak stanowi ono podstawę do dalszych analiz i wyciągnięcia wniosków w odniesieniu do ankietowanej próby uczniów. Spośród ankietowanych, 323 osoby nie brały udziału w OWE, 41 startowało w etapie szkolnym, 10 doszło do etapu okręgowego, 8 dostało się do etapu centralnego. 350 osób nie startowało w OP, 21 startowało w etapie szkolnym, 6 doszło do etapu okręgowego, 2 dostały się do etapu centralnego. Odpowiedzi na większość pytań oceniono pod względem tego, czy uczeń brał udział w OP lub OWE, do którego etapu olimpiady udało mu się dojść, czy któryś z jego rodziców posiada wykształ-

Rysunek 1. Średnia ocen ankietowanych uczniów

Źródło: Badanie własne autorów.

nej przez nich średniej ocen szkolnych (rys. 1). Średnia arytmetyczna średnich ocen wszystkich ankietowanych osób wyniosła³ 3,63. Średnia ocen uczniów uczestniczących przynajmniej w etapie okręgowym olimpiady (OP lub OWE) wyniosła 4,5. Średnia ocen uczniów uczestniczących w etapie centralnym olimpiady (OP lub OWE) wyniosła 4,63. Na podstawie tego można wnioskować, że sukcesy w olimpiadzie osiągają uczniowie ze średnią ocen wyższą niż przeciętna. Pamiętać jednak należy, że szkoły często podnoszą oceny z przedmiotów ekonomicznych uczniom startującym w olimpiadach (szczególnie finalistom i laureatom).

W celu zbadania poziomu wiedzy ekonomicznej uczniów pytano ich o podstawowe oraz aktualne kwestie ekonomiczne, takie jak: nazwiska sławnych

cenie ekonomiczne lub pracuje jako manager. 56 uczniów ma rodzica, który ukończył kierunek ekonomiczny, 311 uczniów nie ma rodzica, który ukończył kierunek ekonomiczny, 66 uczniów ma rodzica, który pracuje jako menadżer, 300 uczniów nie ma rodzica, który pracuje jako menadżer. Nie wszystkie odpowiedzi sumują się do 382 osób. Niektórzy uczniowie nie odpowiedzieli na wszystkie pytania.

³ Dominanta 4,0; odchylenie standardowe 0,64; mediana 4,0; 189 osób ma średnią ocen wyższą bądź równą 4,0; 147 osób ma średnią ocen niższą niż 4,0.

ekonomistów, PKB per capita dla Polski, indeksy giełdowe oraz o debiut spółki PZU na WGPW. Okazuje się, że wiedza ekonomiczna uczniów jest bardzo ograniczona. Zdecydowana większość uczniów (66,75%) nie potrafiła podać nazwiska żadnego ekonomisty. Zgodnie z przyjętą tezą, uczniowie startujący w OP lub OWE częściej potrafili podać poprawną odpowiedź (tabela 1). Oznacza to najprawdopodobniej, że przygotowując się do olimpiady poznali nazwiska ekonomistów⁴.

Również kolejne pytanie, dotyczące PKB per capita dla Polski potwierdza, że wiedza uczniów na temat zagadnień gospodarczych jest znikoma. Mimo,

⁴ Uczniowie najczęściej wskazywali takie nazwiska jak: L. Balcerowicz (57 wskazań), A. Smith (33), G.W. Kołodko (23), M. Belka (18), J.M. Keynes (18). Ponadto z małą liczbą wskazań znalazły się takie nazwiska jak: M. Adamiecki, B. Bernanke, F. Engels, M. Friedman, C. Gini, W. Grabski, R. Gwiazdowski, M. Kalecki, R. Kiyosaki, N. Kondratiew, M. Kopernik, O. Lange, J. Lewandowski, J. Locke, H.A. Lorentz, T. Malthus, K. Marks, G. Marshall, A. Maslow, R. Milewski, L. von Misses, J. Nash, W. Nordhaus, A. Olechowski, E. Ostrom, A.W. Philips, D. Ricardo, P. Samuelson, J.B. Say, A. Sen, A. Smith, J.E. Stiglitz. Niektórzy uczniowie wykazywali się dużą dozą poczucia humoru. Kilku z nich wśród sławnych ekonomistów wymieniło nazwiska: Krzysztofa Aszkowskiego, Jerzego Kaźmierczyka oraz Damiana Nowaka – autorów ankiety.

Tabela 1. Wymień trzech sławnych ekonomistów

	Osoby, które nie podały żadnego ekonomisty	Osoby, które podały 1 ekonomistę	Osoby, które podały 2 ekonomistów	Osoby, które podały 3 ekonomistów
Wszyscy ^a	255 (66,75%)	51 (13,35%)	28 (7,3%)	48 (12,3%)
Okręg	1 (5,56%)	2 (11,1%)	1 (5,56%)	14 (87,78%)
Finaliści	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	8 (100%)
Rodzice	33 (58,94%)	6 (10,71%)	6 (10,71%)	11 (19,64%)

- ^a Ze względu na dużą ilość tabel i wykresów w całym artykule zastosowano następujące oznaczenia: Wszyscy – wszyscy uczniowie, Okręg – uczniowie uczestniczący przynajmniej w etapie okręgowym OP lub OWE, Finaliści – uczniowie uczestniczący w etapie centralnym OP lub OWE, Rodzice – uczniowie, których rodzice są ekonomistami lub managerami.

Źródło: Badanie własne autorów.

Tabela 2. Ile wynosi PKB per capita dla Polski?

	Poprawna wartość	Niepoprawna wartość
Wszyscy	20 (5,2%)	362 (94,8%)
Okręg	10 (55,6%)	8 (44,4%)
Finaliści	8 (100%)	0 (0%)
Rodzice	3 (5,36%)	53 (94,64%)

Źródło: Badanie własne autorów.

Tabela 3. Wymień trzy indeksy GPW w Warszawie

	Osoby, które nie podały żadnego indeksu	Osoby, które podały 1 indeks	Osoby, które podały 2 indeksy	Osoby, które podały 3 indeksy
Wszyscy	255 (66,75%)	23 (6,8%)	44 (11,51%)	57 (14,94%)
Okręg	2 (11,1%)	1 (5,56%)	6 (33,36%)	9 (49,98%)
Finaliści	0 (0%)	0 (0%)	2 (25%)	6 (75%)
Rodzice	35 (62,5%)	3 (5,36%)	5 (8,93%)	13 (23,21%)

Uwaga: najczęściej wskazywano: WIG20 – 108 wskazań, mWIG 40 – 59, WIG – 47. Ponadto z mniejszą liczbą wskazań znalazły się takie indeksy jak: WIG BANKI, sWIG80, RESPECT, TECH WIG.

Źródło: Badanie własne autorów.

że za poprawną uznawano odpowiedź z szerokiego przedziału od 40.000 zł do 70.000 zł, to blisko 95% uczniów nie potrafiło podać poprawnej wartości

PKB per capita dla Polski. Uczniowie uczestniczący w OP lub OWE znacznie częściej podawali prawidłową odpowiedź (tabela 2).

Większość (66,75%) uczniów nie potrafiła podać żadnego indeksu giełdowego (tabela 3). Posiadanie rodzica ekonomisty lub managera nie zmieniło zasadniczo tej sytuacji. Duży wpływ na odpowiedzi miało natomiast uczestnictwo w olimpiadzie. Większość uczniów uczestniczących w etapie okręgowym lub centralnym OP lub OWE potrafiła podać indeksy giełdowe.

W kolejnym pytaniu proszono uczniów o podanie nazwy spółki, która debiutowała na WGPW w maju 2010 r. Większość uczniów (78%) nie potrafiła powiedzieć jaka spółka zadebiutowała, a tym bardziej czy debiut był udany. Podobnie jak w poprzednim pytaniu, tak i tutaj sytuacji tej nie zmienił fakt posiadania rodzica ekonomisty lub

managera. Większość uczniów startujących w etapie okręgowym i centralnym OP lub OWE podała prawidłową odpowiedź (tabela 4).

Z ankiety wynika, że większość 272 (74,5%) uczniów nie ogląda telewizyjnych programów ekonomicznych (tabela 5). Uczestnicy olimpiady częściej oglądają programy ekonomiczne. Jedynie 11% wszystkich uczniów przeczytało w ciągu ostatniego roku przynajmniej 1 książkę poświęconą tematom ekonomicznym. 66,7% uczniów biorących udział w olimpiadzie na jakimkolwiek etapie przeczytało przynajmniej 1 książkę o tematyce ekonomicznej. Natomiast wszyscy uczniowie uczestniczący w etapie okręgowym lub centralnym OP lub OWE przeczytali przy-

Tabela 4. Jaka duża spółka zadebiutowała na GPW w Warszawie w maju 2010? Czy debiut był udany?

	Osoby, które nie potrafiły podać spółki debiutującej na WGPW	Osoby, które podały PZU	Osoby, które podały PZU oraz określili jak wyglądał debiut
Wszyscy	298 (78%)	28 (7,3%)	56 (14,7%)
Okręg	4 (22,3%)	5 (27,7%)	9 (50%)
Finaliści	0 (0%)	2 (25%)	6 (75%)
Rodzice	42 (75%)	5 (8,93%)	9 (16,07%)

Źródło: Badanie własne autorów.

Tabela 5. Jak często oglądasz programy ekonomiczne?

	Nie oglądam	Raz w miesiącu	Raz w tygodniu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
Wszyscy	272 (74,5%)	27 (7,4%)	38 (10,4%)	15 (4,1%)	13 (3,6%)
Okręg	5 (27,8%)	0 (0%)	4 (22,2%)	5 (27,8%)	4 (22,2%)
Finaliści	1 (12,5%)	0 (0%)	3 (37,5%)	3 (37,5%)	1 (12,5%)
Rodzice	40 (71,4%)	2 (3,6%)	7 (12,5%)	2 (3,6%)	5 (8,9%)

Źródło: Badanie własne autorów.

najmniej 1 taką książkę. Średnio rzecz biorąc wszyscy uczniowie przeczytali w ciągu ostatniego roku 0,66 książki ekonomicznej. Średnia przeczytanych książek ekonomicznych dla osób, które uczestniczyły w olimpiadzie wyniosła 2,82, zaś dla uczestników zawodów okręgowych 7,05, centralnych 7,63.

OCZEKIWANIA EDUKACYJNE, ZAWODOWE I PŁACOWE

Uczniów pytano również o to, jakie szkoły zamierzają ukończyć w przyszłości. Spośród wszystkich uczniów, 44 osoby (12,43%) zadeklarowały, że chcą ukończyć tylko szkołę średnią, 304 osoby (85,87%) chcą kontynuować naukę podczas studiów, 6 osób (1,7%) chce kontynuować naukę po szkole średniej, jednak nie na uczelni wyższej. Spośród uczestników etapu okręgowego lub centralnego OP lub OWE 6 osób (11%) zadeklarowało, że chce ukończyć tylko szkołę średnią, 47 osób (89%) chce kontynuować naukę podczas studiów, 36 osób (78%) wie, że będą to studia ekonomiczne⁵. Wśród najczęściej wskazywanych kierunków studiów: studia ekonomiczne (67 wskazań), studia techniczne (24), medycyna (22), marketing i zarządzanie (14), prawo (12), architektura i urbanistyka (10), informatyka (9), psychologia (8), studia językowe (8), administracyjne (7), pedagogika (5). Wśród najpopularniejszych miast akademickich znalazły się:

Wrocław (16 wskazań), Poznań (15), Warszawa (12 osób), Zielona Góra (12) oraz Szczecin (3). Stosunkowo rzadkie wskazywanie konkretnego miasta oraz większe zdecydowanie w kwestii kierunku studiów oznaczać może, że uczniowie nie zastanawiali się nad konkretnym wyborem lub też miasto nie ma dla nich znaczenia.

Uczniów pytano o to, gdzie chcą pracować w przyszłości. Duża liczba z nich „zdecydowanie” (61 osób) lub „raczej” (101) chce prowadzić własną działalność gospodarczą. Co ciekawe, zdecydowana większość finalistów OP lub OWE zastanawia się nad prowadzeniem własnej działalności gospodarczej. Również posiadanie rodzica ekonomisty lub managera skutkowało większymi chęciami do prowadzenia własnego „biznesu”. Pracę w korporacji rozważa natomiast 117 uczniów oraz większość finalistów OP lub OWE („zdecydowanie” – 36, „raczej” – 81). Nad pracą za granicą zastanawia się 139 uczniów („zdecydowanie” – 50, „raczej” – 89). Finaliści OP lub OWE negatywnie odnoszą się do możliwości pracy za granicą lub nie mają zdania (tabela 6).

Próbowano także określić, jakie są oczekiwania płacowe uczniów jako przyszłych pracowników, a także wskazać czy oczekiwania te różnią się dla uczniów biorących udział w olimpiadach w stosunku do całej populacji (rys. 2). Na podstawie odpowiedzi uzyskanych w ankiecie można ocenić, że:

- oczekiwania płacowe uczniów rosną wraz z latami mijającymi od ukończenia nauki,
- najczęściej (dominanta) uczniowie są gotowi podjąć pracę zaraz po ukoń-

⁵ Ankiety przeprowadzone wśród uczniów startujących w OP przez organizatorów OP wykazały, że naukę na studiach chce kontynuować 87% olimpijczyków, a wśród nich 63% na kierunkach ekonomicznych [*Olimpiada Przedsiębiorczości, Wiedza, Umiejętności, Postawy* 2009, s. 154].

Tabela 6. Co zamierzasz robić w przyszłości?

	Zdecydowa- nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa- nie nie	Nie wiem
Otworzyć własną działalność gospodarczą					
Wszyscy	61 (16,5%)	101 (27,3%)	76 (20,5%)	14 (3,8%)	118 (31,9%)
Okręg	7 (38,9%)	6 (33,3%)	1 (5,6%)	0 (0%)	4 (22,2%)
Finaliści	3 (37,5%)	3 (37,5%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (25%)
Rodzice	17 (30,4%)	19 (33,9%)	7 (12,5%)	2 (3,6%)	11 (19,6%)
Olimpijczycy OP [■]	(17%)	(31%)	(15%)	(2%)	(35%)
Pracować w dużej korporacji międzynarodowej					
Wszyscy	36 (9,8%)	81 (22,1%)	102 (27,8%)	29 (7,9%)	119 (32,4%)
Okręg	3 (15,8%)	8 (42,1%)	2 (10,5%)	1 (5,3%)	5 (26,3%)
Finaliści	1 (12,5%)	5 (62,5%)	1 (12,5%)	0 (0%)	1 (12,5%)
Rodzice	12 (21,8%)	6 (10,9%)	18 (32,7%)	3 (5,5%)	16 (29,1%)
Olimpijczycy OP	(9%)	(29%)	(17%)	(5%)	(40%)
Pracować za granicą					
Wszyscy	50 (13,5%)	89 (24,1%)	91 (24,6%)	31 (8,4%)	109 (29,5%)
Okręg	1 (5,6%)	2 (11,1%)	6 (33,3%)	1 (5,6%)	8 (44,4%)
Finaliści	0 (0%)	0 (0%)	3 (37,5%)	0 (0%)	5 (62,5%)
Rodzice	14 (25%)	13 (23,2%)	8 (14,3%)	7 (12,5%)	14 (25%)
Olimpijczycy OP	(16%)	(30%)	(15%)	(5%)	(34%)

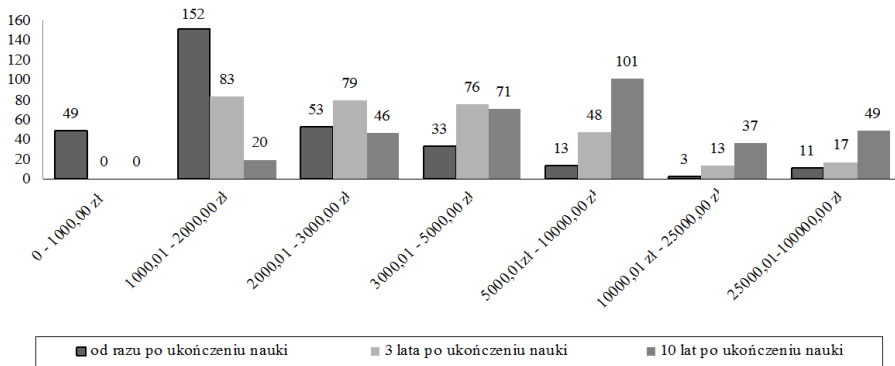
■ Wyniki ankiet przeprowadzonych wśród uczniów startujących w OP, przeprowadzonych przez organizatorów OP.

Źródło: Badanie własne autorów oraz [Olimpiada Przedsiębiorczości, Wiedza, Umiejętności, Postawy 2009, s. 154].

- w przypadku uczniów uczestniczących w etapie okręgowym lub centralnym OP lub OWE, najczęściej godzą się oni podjąć pracę tuż po ukończeniu nauki za 4.000,00 zł brutto, co odnosząc się do realiów zielonogórskich, jak i ogólnopolskich jest trudne do uzyskania,
- najczęściej ankietowani uczniowie chcieliby zarabiać po 3 latach od ukończenia nauki 2.000,00 zł brut-

to, w przypadku finalistów i laureatów kwota ta jest znacznie wyższa i wynosi 8.000,00 zł.

W analizie wymagań płacowych uwzględniono także uzyskaną przez uczniów średnią ocen. Oczekiwania płacowe uczniów mających średnią ocen wyższą niż 4,0 (189 uczniów) wynoszą średnio, od razu po ukończeniu nauki 5.573,00 zł, po 3 latach 9.927,70 zł, po 10 latach 16.700,00zł. Są zatem zbliżone do średniej dla wszystkich ankietowanych; odpowiednio: 5.600,00 zł; 8.767,70 zł; 17.680,00 zł. Podobnie

Rysunek 2. Ile zamierzasz zarabiać miesięcznie brutto? (wszyscy uczniowie)

Uwaga: Średnia zarobków (od razu po ukończeniu nauki, 3 lata po ukończeniu nauki, 10 lat po ukończeniu nauki): 5.600,00 zł; 8.767,70 zł; 17.680,00 zł, mediana zarobków: 2.000,00 zł; 3.000,00 zł; 7.000,00 zł, dominanta zarobków: 1.500,00 zł; 2.000,00 zł; 10.000,00 zł, odchylenie standardowe zarobków: 17.226,75 zł; 19.717,80 zł; 28.301,24 zł.

Źródło: Badanie własne autorów.

fakt posiadania rodzica ekonomisty lub managera (56 osób) nie wpłynął znacząco na średnią oczekiwanych zarobków, która wynosiła od razu po ukończeniu nauki 6.443,60 zł, po 3 latach 9.697,92 zł, po 10 latach 16.020,00 zł. Można również zauważyć, że tak wysokie oczekiwania płacowe uczniów mogą wynikać z braku znajomości rynkowych stawek wynagrodzeń lub też z wysokiej wiary we własne możliwości. Niestety, biorąc pod uwagę ogólnopolskie statystyki wynagrodzeń, większość uczniów najprawdopodobniej nie uzyska w przyszłości oczekiwanej płacy.

UWAGI KOŃCOWE

Jak zauważa M.W. Staniewski, „obecnie sukces rynkowy zależy, w głównej mierze, od zdolności uczenia się jednostek i organizacji” [M.W. Staniewski 2008, s. 78]. Stąd OP i OWE mogą stwarzać możliwości dla ambitnej mło-

dzieży, tym bardziej, jeśli uwzględnimy się odpowiedzi uczniów na jedno z ostatnich pytań zawartym w ankiecie. Proszono w nim uczniów o wskazanie korzyści ze startów w olimpiadzie. Młodzież biorąca udział w OP lub w OWE wymieniała najczęściej: nowe znajomości⁶, zdobycie i poszerzenie wiedzy, nagrody finansowe, sprawdzenie się, satysfakcję, zdobycie doświadczenia, umiejętności oraz lepsze oceny. Podobne wyniki uzyskali w swoim badaniu organizatorzy OP [*Olimpiada Przedsiębiorczości, Wiedza, Umiejętności, Postawy* 2009, s. 152]. Wciąż jednak według wielu porównań międzynarodowych poziom wiedzy ekonomicznej polskiej młodzieży jest wyraźnie niż-

⁶ Można tu wspomnieć o Klubie Młodych Ekonomistów funkcjonującym przy PTE, który zrzesza laureatów i finalistów OWE. Należą do niego m.in. starsi ekonomiści banków, pracownicy ministerstw, doradcy rządowi, pracownicy naukowcy oraz inni.

szy niż poziom wiedzy równolatków w innych krajach [A. Wilkomirska 2006, s. 259]. Zebrany materiał statystyczny pozwala na dokonanie dalszych analiz i wyciągnięcie kolejnych wniosków. Autorzy ograniczyli jednak swoje wnioski do najważniejszej kwestii. Potwierdzono zatem tezę, że olimpiady ekonomiczne kreują wiedzę i postawy

przedsiębiorcze wśród młodzieży. Należy jednocześnie pamiętać, że każda edukacja ekonomiczna prowadzi do wzmocnienia postaw ekonomicznych, kreuje w młodych ludziach myślenie nastawione na nakłady i rezultaty. Ma to zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje. Te ostatnie mogą zaś stać się myślą przewodnią dalszych badań

LITERATURA:

1. Döenhoff M.G., *Ucywilizujmy kapitalizm, granice wolności*, PTE, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2000.
2. Frindt A., *Młodzież i jej wartości w środowiskach wielkomiejskiej biedy – refleksja pedagoga o środowisku lokalnym*, [w:] *Kultura. Zmiana społeczna. Wychowanie. Inspiracje i poszukiwania*, (red.) A. Grodzki, D. Świerczyńska-Jelonek, A. Wilkomirska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.
3. <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3963281>, [24.6.2010].
4. <http://www.olimpiada.edu.pl/4,program/10>, [24.6.2010].
5. http://www.pte.pl/275_nagrody_i_sponsorzy_OWE, [24.6.2010].
6. Janczyk J., *Kształtowanie postaw młodego pokolenia w poszerzonej przestrzeni społecznej w kontekście transformacji edukacji w Polsce*, [w:] *Ku przyszłości*, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Lechowi W. Zacherowi w 65 rocznicę urodzin, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
7. *Olimpiada Przedsiębiorczości, Wiedza, Umiejętności, Postawy*, lipiec 2009, http://www.olimpiada.edu.pl/upload/file/olimpiada_przedsiębiorczosci_publicacja4.pdf, [24.6.2010].
8. *Olimpiada Wiedzy Ekonomicznej w perspektywie – historia i teraźniejszość*, (red.) A. Pollok, PTE, Warszawa 2007.
9. Słaboń A., *Zmiany obyczajowości jako typ przewartościowań*, [w:] *Kultura w procesie zmiany*, (red.) A. Jawłowska, G. Woroniecka, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2003.
10. Staniewski M.W., *Zarządzanie zasobami ludzkimi a zarządzanie wiedzą w przedsiębiorstwie*, VIZJA PRESS & IT, Warszawa 2008.
11. Wilkomirska A., *Poziom wiedzy obywatelskiej a postawy społeczno-polityczne nastolatków*, [w:] *Kultura. Zmiana społeczna. Wychowanie. Inspiracje i poszukiwania*, (red.) A. Grodzki, D. Świerczyńska-Jelonek, A. Wilkomirska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.

